

Femte söndagen i Påsktiden – Stororden i Galaterbrevet

Av Thomas Kazen

Femte söndagen i Påsktiden, under temat "Att växa i tro", möter vi en evangelietext från Johannes 17, ett avsnitt ur Jesu så kallade översteprästerliga förbön, som kan verka både abstrakt och världsfrånvänt. Medan några predikanter kanske fångar upp spänningen mellan att leva i världen utan att tillhöra den (vilket kräver en hel utläggning om Johannesevangeliets syn på *kosmos*) och andra förmodligen väljer att tala om vårblommor och lövsprickning (vilket går utmärkt att kombinera med temat men lämnar kyrkoårets texter hängande i luftrummet ovanför ambon), så kan man tänka sig att åtminstone några tar sin tillflykt till episteltexten från Galaterbrevet om frihet och kärlek.

Den är nu inte så mycket enklare än någon annan flertusenårig text om vi ska ta den på allvar i sitt sammanhang. Här trängs flera av Paulus storord på litet utrymme: lagen, anden, kärleken, köttet – och så friheten.

Frestelsen är alltid stor, i synnerhet för en kristen protestant, lutheran eller inte, att ställa lagen mot kärleken och köttet mot anden. Är inte en kristen människas frihet en frihet från lagen, med det förbehållet att allt handlande mot medmänniskan med andens hjälp styrs av kärleken? Här kan åtminstone en del av oss behöva se upp för tolkningsstrategier som skönmålar den kristna livshållningen genom att svartmåla judendomen som kontrast till evangeliet. Vi tillverkar så lätt fantombilder som har mycket litet med verkligheten att göra för att boosta den egna gruppidentiteten. Det är begripligt och ett vanligt mänskligt beteende, men inte så bra (understatement). Det håller liv i fördomar och leder regelbundet till mänskliga katastrofer.

Paulus syn på den judiska lagen är ett stort forskningsfält. Förr tolkade många Paulus som att han vidareutvecklade Jesus "lagkritiska" hållning. Idag är både Jesus- och Paulusbilden på detta område starkt ifrågasatt. När vi läser Paulus får vi akta oss för att läsa in senare tiders teologiska utvecklingar och diskussioner. Det blir anakronism. Som jude är Paulus huvudsakligen positiv till "lagen" – de fem Moseböckerna är kärnan i hans Bibel! Toran, i sin ursprungliga betydelse av vägledning, spelar avgörande roll för hans moraliska kompass. I Paulus många förmaningar till brevens mottagare om hur de bör leva så hör vi hela tiden ekon av, och anspelningar på, Moseböckernas lagar. Också när han kritiserar de krav som hans motståndare ställer på att icke-judiska jesuanhängare ska anpassa sig till judiska seder och bruk, så anstränger han sig för att poängtera att lagen i sig är helig och god och ligger i linje med människans inre vilja. Det är i lagen han finner buden om kärlek till Gud och till nästan. Det är i lagen han finner etiska riktlinjer och det är lagen han ofta citerar. Icke-judar har visserligen inte tillgång till den judiska lagen, men han tänker sig ändå att de av sig själva, "av naturen" kan göra vad lagen kräver, det vill säga följa det moraliska innehållet i lagen.

Paulus har huvudsakligen två problem med lagen och bägge hänger nog samman med att han har ett enda begrepp för allt det som ryms i Moseböckerna. Det ena problemet, som han diskuterar framför allt i Romarbrevet, är att när lagen kodifieras i budord, det vill säga när vägledningen kokas ner i konkreta förbud, så tänker han sig nästan att den triggas igång synden i människan. Nästan, för läser vi honom riktigt noga ser vi att han verkar mena att det som gör att formella överträdelse skjuter i höjden när lagen tar sig form i förbud *inte* är lagen själv. Nej, det är *synden*, som uppfattas närmast som en självständig ond makt, som är boven i dramat. Och det som gör att människan tappar kontrollen och åker dit är det eländiga "*köttet*", det vill säga den mänskliga svagheten, som släpper fram *begären*. Lösningen för Paulus stavas *anden*, som människan kan få del av på grund av Jesus uppståndelse, och som faktiskt gör det fullt möjligt att leva ett rättfärdigt liv i enlighet med lagen. Ja, så ser faktiskt Paulus på saken i Rom 7-8, om vi läser honom utifrån hans egna förutsättningar och inte tolkar hans retorik utifrån luthersk, eller kanske snarare kalvinistisk, desperation.

Det andra problemet som Paulus har med lagen och som han framför allt diskuterar i Galaterbrevet handlar om "laggärningar", eller några av de påbud som tolkats som utmärkande kännetecken för det judiska folket: omskärelse och vissa renhetsregler och sabbatsregler. De är inga problem för Paulus själv, eftersom han är jude, men han menar att Gud visat honom att icke-judar i och med Jesus död och uppståndelse nu kan inlemmas i Guds förbund *utan* att anpassa sig till judisk livsföring på dessa punkter. Han verkar mena att dessa regler inte gäller icke-judar och som argument åberopar han det faktum att Gud bevisligen gett *anden* till dessa icke-judiska Jesusanhängare *utan* någon föregående omskärelse. De har ju redan Guds godkännande. (Dessutom menar han att han har stöd för sin syn i själva lagen. För mer om Paulus och lagen i Galaterbrevet, se också kommentaren till Gal 4:4-7 (Söndagen efter jul), "Vad står 'lagen' för?").

Åter till vår specifika episteltext, Gal 5:13-18. Som alltid är sammanhanget avgörande. I kapitlets första vers (5:1) landar Paulus sin snåriga exegetiska och allegoriska utläggning av Sara och Hagar (kap 4) i slutsatsen att Kristus har befriat till frihet och att hans adressater inte får låta någon lägga på dem slavoket igen. Slavoket för de icke-judiska Jesustroende adressaterna verkar vara det Paulus sedan sammanfattar (5:2-12): omskärelse. Om de låter omskära sig, menar Paulus, så har de ju konverterat och måste då leva *helt och hållet* på judiska villkor. Medan de kanske tänker sig att de då *verkligen* blir delaktiga i Guds förbund så menar Paulus tvärtom att de hamnar utanför, eftersom han är övertygad om att Guds plan för *icke-judar* är just att de ska inlemmas *utan* att bli judar och att det just detta som Jesus död och uppståndelse möjliggör. Det är denna väg till Gud för icke-judar som är det "anstötliga i korset" och icke-judar som omskar sig sabbar helt enkelt Guds geniala frälsningsplan genom Jesus!

Efter vår text följer en syndakatalog och en dygdekatalog, "vad köttet ger" och "andens frukter" (5:19-26). Paulus gör klart att "andens frukter" står i samklang med lagen. Han behöver säga detta tydligt eftersom hans resonemang lätt missuppfattas. "Lagen" betyder ju så mycket i hans språkbruk och han anklagas för att hans budskap om medlemskap utan omskärelse leder till omoral. Det är därför han uttrycker sig som han gör i vår episteltext. Han säger till de icke-judiska adressaterna att de är kallade till frihet (från omskärelse, etc), men att de inte får låta detta försämra deras moral och att de inte får slåss med varann. Tänker Paulus motståndare sig kanske att män med förhud har svårare att behärska sina begär – av alla de slag? I vilket fall är Paulus recept lagens sammanfattning, kärleksbudet från 3 Mosebok, och medicinen är anden som håller "köttet" i schack så att adressaterna faktiskt kan göra det de vill – inte vad de vill, utan det som de verkligen vill, det vill säga leva etiskt riktigt i enlighet med lagens kärleksbud. Om anden får styra er på det viset, säger Paulus, så "står ni inte längre under lagen" Ordet "längre" finns inte i grundtexten, här förvillar översättarna oss. De icke-judiska Jesustroende har ju aldrig "stått under lagen", det vill säga, de har aldrig varit bundna till judisk livsföring – och Paulus menar att de ska så förbli.

För dem av oss som inte är övertygade om angelägenhetsgraden i att lägga ut förhudens komplikationer bland vårblommorna så återstår förstås grava förenklingar om episteltexten ska kunna användas konstruktivt. Det hör till den här kommentarens natur att fokusera på att varna för fallgropar snarare än att tillhandahålla predikoutkast. Men kanske kan frågor om hur vi balanserar frihet och ansvar vara generaliserbara? Att växa i tro, i tillit, kan hjälpa oss hantera sådana frågor. Kanske handlar de om att inte låta sig pushas till anpassning till andras liv och regelverk, men samtidigt visa omsorg och ta hänsyn till andra när vi lever våra egna liv. Att vara medveten om de egna svagheter och bristerna, men samtidigt övertygad om att det finns en kraft att få för att leva ett rätt och riktigt liv och följa sin inre övertygelse.